

Національна
академія наук України

Інститут
української археології та джерелознавства
імені М.С.Грушевського

Інститут літератури імені Т.Г.Шевченка

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ
MYKHAILO HRUSHEVSKY DIGITAL ARCHIVES

Видавництво "Світ"

<http://svit.gov.ua/>

Михайло ГРУШЕВСЬКИЙ

ТВОРИ у 50 томах

Видавнича рада:

Борис ПАТОН — голова
Любомир ВИНАР • Іван ДРАЧ • Аркадій ЖУКОВСЬКИЙ
Володимир ЛИТВИН • Олексій ОНИЩЕНКО
Сергій ПЛОХІЙ • Френк СИСИН • Ярослав ЯЦКІВ

Головна редакційна колегія:

Павло СОХАНЬ — головний редактор
Ярослав ДАШКЕВИЧ — заст. головного редактора
Ігор ГИРИЧ — відповідальний секретар
Геннадій БОРЯК • Віктор БРЕХУНЕНКО • Галина БУРЛАКА
Сергій БЛОКІНЬ • Василь ДАНИЛЕНКО • Микола ЖУЛИНСЬКИЙ
Олександр КУЧЕРУК • Олександр МАВРІН • Ігор МЕЛЬНИК
Надія МИРОНЕЦЬ • Юрій МИЦИК • Всеволод НАУЛКО
Світлана ПАНЬКОВА • Руслан ПИРИГ • Валерій СМОЛІЙ • Ольга ТОДІЙЧУК
Василь УЛЬЯНОВСЬКИЙ • Ярослав ФЕДОРУК

Михайло ГРУШЕВСЬКИЙ

Том 11

Серія

ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНІ ТА ХУДОЖНІ ТВОРИ

Літературно-критичні праці (1883–1931), “По світу”

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ
MYKHAILO HRUSHEVSKY DIGITAL ARCHIVES

ЛЬВІВ
ВИДАВНИЦТВО
«СВІТ»
2008

УДК 94 (477)
ББК 63.3 (15 УКР)
Г91

*Затверджено Вченою радою
Інституту української археології та джерелознавства
імені М.С.Грушевського НАН України*

Упорядник: Галина БУРЛАКА

Автори передмов: Микола ЖУЛИНСЬКИЙ, Галина БУРЛАКА

Автор коментарів: Галина БУРЛАКА

Мовна редакція текстів М.Грушевського
та пояснення слів: Галина БУРЛАКА

Переклад висловів іншомовного походження: Мирослав ТРОФИМУК

Видавництво "Світ"

<http://svit.gov.ua/>

ISBN 978-966-603-223-5

ISBN 978-966-603-568-7 (т. 11)

- © Інститут української археології та джерелознавства імені М.С.Грушевського НАН України, Інститут літератури імені Т.Г.Шевченка НАН України, 2008
- © Жулинський М., Бурлака Г., передмови, 2008
- © Бурлака Г., коментарі, 2008
- © Видавництво "Світ", дизайн та художнє оформлення, 2008

РОЗДІЛ I

СТАТТІ, ВИСТУПИ, ПЕРЕДМОВИ, ЗАМІТКИ

ІЗ ОПОВІДАНЬ ФРАНСУА КОППЕ

Франсуа Коппé (Corr e) — один з популярніших сучасних письменників Франції — поет, драматург і новеліст, родився 1842 р., а в літературі виступив в 60-х рр. — поезіями, в романтичній напрямі, але з оригінальною закраскою, що звернули на нього увагу в літературних кругах. В 1866 р. видав першу збірку своїх поезій “Le Reliquaire”, але вона успіху не мала; доперва третя збірка — “Po mes modernes” (1869) здобула більшу популярність, особливо уміщена там поемка “Ковальський штрайк” (La Grève de Forgerons), переложена трохи не на всі мови й рецитована без кінця на різних вечерах (у Франції вона мало перейшла півтораста видань, себто тисяч; у “Вістнику” буде даний її переклад* в одній з ближчих книжок). Разом з нею виставлена віршована одноактівка “Le Passant” дала славу Коппе. Кілька поезій і драм на патріотичні теми під час франко-пруської війни* докінчили його популярність. В 1884 р. він став членом Французької академії*.

Сеї самий факт до певної міри вже характеризує творчість Коппе: він не належав до новаторів в літературі і був письменником середньої публіки. Його писання мають романтичний закрій, але zarazом перейняті співчуттям до мас; моральна і соціальна закраска, досить рідка серед новіших популярних французьких письменників, — се його характерна прикмета; але соціалізм його дуже далекий від всякого “радикалізму”, а мораль — від ригоризму, се буржуазний поет, хоч і в л пшій значінні слова.

Коппе належить до дуже плідних письменників. Він видав 8 збірників своїх поезій, не рахуючи дрібніших речей, і 16 театральних п’ес. Від 80-х рр. він починає писати також багато прозою — маленькі оповідання й більші повісті: “Un Idylle pendant le Siège”, “Henriette”, “Toute une Jeunesse”, “Le Coupable”, “Rivales”, “Contes en prose”, “Vingt contes nouveaux”, “Contes rapides”, “Longues et Breves”, “Les Vrais Riches”, “Mon Franc parler”, чотири серії, “Contes tout simples”. На початок подаємо три оповідання з серії “Contes rapides”.

Із оповідань Гната Потапенка (біографія та характеристика творчості)

Перша публікація: ЛНВ. — 1900. — Т. 9. — Кн. 3. — С. 293–294. Зберігся автограф тексту: ЦДІАЛ України. — Ф. 401. — Оп. 1. — Спр. 47. — Арк. 21–22.

Подається за першодруком.

Це передмова до публікації в “Літературно-науковому вістнику” чотирьох оповідань російського письменника Г.Потапенка в перекладі Григорія Коваленка: “Шестеро” (т. 9, С. 294–343), “Октава” (т. 10, С. 72–86), “Тайна” (т. 10, с. 86–98), “Проклята слава” (т. 10, С. 99–120).

с. 147 ...перекл[ад] в “Зорі” 1897... — переклад повісті Г.Потапенка “На справдешній службі” виконав О.Борковський (Зоря. — 1897. — Ч. 15–23).

Збірник його писань тепер рахує 12 томиків... — йдеться про видання: *Потапенко И.Н.* Повести и рассказы. — Т. 1–12. — СПб., 1891–1899, здійснене видавцем А.Марксом.

...причиною частих нападок на нього в критиці... — про неоднозначну оцінку творчості цього письменника свідчать навіть назви тогочасних критичних статей, наприклад: *Скабичевский А.* Не понимающий себя талант // Северный вестник. — 1891. — № 1. — С. 1–18; *Протопопов М.* Бодрый талант // Русская мысль. — 1898. — № 9. — С. 63–88; *Богданович А.* Талантлив ли Потапенко? // Неделя. — 1891. — № 4.

с. 148 ...часто малює він життя українське... — оповідання Г.Потапенка з українського народного побуту в основному публікувались у 1880-х роках у журналі “Дело”. Велика частина оповідань і нарисів на цю тему увійшла до збірки “У селі” (1887).

Із оповідань Франсуа Коппе

Перша публікація: ЛНВ. — 1900. — Т. 12. — С. 338, як передмова до перекладу Марії Грушевської з французької мови трьох оповідань Ф.Копе: “Час спати”, “За столом”, “Ходаки малого Вольфа”. Підпис: *М.Г.* Зберігся автограф тексту: ЦДІАЛ України. — Ф. 401. — Оп. 1. — Спр. 49. — Арк. 27, 31, 371.

Подається за першодруком.

с. 149 ...у “Вістнику” буде даний її переклад... — поема Ф.Коппе “Ковальський страйк” у “Літературно-науковому вістнику” не публікувалася. Крім трьох вищеназваних, у 1905 р. (Т. 29. — С. 65–70) було надруковане ще одне оповідання цього автора також у перекладі Марії Грушевської — “ІЩедра запомога”.

...під час франко-пруської війни... — тобто в 1870–1871 рр., коли Пруссія розв’язала війну проти Франції і, зрештою, перемогла (Франкфуртський мир 1871 р.).

...став членом Французької академії — Французька академія — наукова установа у Франції, мета якої — вивчення мови і літератури. *Див. про цю установу коментар до статті “Літературна спадщина Альфонса Доде”.* Членство в Академії вважається найвищою відзнакою діячів гуманітарної сфери.

ЗМІСТ

	с. текстів	с. ком.
<i>Микола Жулинський</i> . МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ:		
“Я ПОЧУВ СЕБЕ ЛІТЕРАТОРОМ”	V	
<i>Галина Бурлака</i> . ЩЕ ОДНА ГРАНЬ ТАЛАНТУ:		
МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ — ЛІТЕРАТУРНИЙ КРИТИК	XIII	
Розділ I. СТАТТІ, ВИСТУПИ, ПЕРЕДМОВИ, ЗАМІТКИ	1	581
Для ювілею Івана Котляревського. <i>Desiderata</i>	3	581
Дріб’язок з російського письменства	16	585
Запомога письменникам	19	586
Останні романи Г.Сенкевича... ..	24	587
[Виступ на ШевченкОВому святі 1896 р. у Львові]	45	587
Поступова Польща.....	51	590
До справи Шевченкових провин	79	593
“Мужики”. Оповідання Антона Чехова	80	595
Перші проби [Володимир Темницький]	82	596
Перші видання “Енеїди” Котляревського	83	596
З татарських “легенд” Д.Маміна-Сибіряка	86	597
Новини російської літератури: Л.Толстой; Чехов... ..	87	598
“Мімочка заручена”. Ескіз В.Микулич	101	603
Літературна спадщина Альфонса Доде	102	603
Наталія Кобринська	128	606
Із оповідань Гната Потапенка.....	147	610
Із оповідань Франсуа Коппе	149	610
[Виступ на Шевченковому святі 1902 р. у Кракові]	150	611
Густав Флобер..Літературна характеристика	155	614
Варіанти до “Богданової могили” Шевченка	161	615
Микола Некрасов	162	616
Ювілей Льва Толстого	169	618
[Передмова до видання: Сельма Лягерлеф. “Королеви Півночі”	171	619
Один з ніжинців	173	619
Передне слово [до книжки: оповідання марка вовчка.....	175	621
Світлотіні галицького життя. Лесь Мартович. “Забобон”	177	622
Світлотіні галицького життя. Михайло Яцків. “Танець тіней”	199	624
Українська література, її назва, розвій, періоди	213	625
Поезія Олеся	225	629
Перша редакція “Іродової мороки” Куліша	233	631
Невиконане побажання Марка Вовчка	237	632
В сімдесяти роковини смерті Шевченка на спомин його і людей, йому близьких	239	633

Розділ II. РЕЦЕНЗІЇ	241	634
Цупкий. Байки.	243	634
Н.Дашкевич. Вопрос о литературном источнике украинской оперы И.П.Котляревского “Москаль-чаривный”	244	635
Українсько-руські драми	249	636
“Жіноча бібліотека”. Видає Наталія Кобринська	257	640
“Для домашнього огнища”. Повість Івана Франка	259	641
Осип Маковей. “Подорож до Києва”	266	642
“Мій Ізмарагд”. Поезії Івана Франка	269	642
М.Чернявський. “Донецькі сонети”	275	644
“Царівна”. Оповідання Ольги Кобилянської	277	645
“Залісся”. Повість Осипа Маковея	282	646
Іван Семанюк (Марко Черемшина). “Карби” . Новели з гуцульського життя.....	290	647
И.Стещенко. Иван Петрович Котляревский	296	648
В.Лесевич. Евгений Павлович Гребенка	301	650
Н.Петров. Один из предшественников Ив. Петр. Котляревского... ..	302	650
[“Шершень”]	303	651
Т.Шевченко. “Кобзарь”	304	652
А.И.Лотоцкий. “Демократическая литература ...”	305	653
Поезії М.П.Старицького.....	306	654
“Лис Микита”, з німецького переробив* Іван Франко.....	307	655
Твори Івана Котляревського	308	656
Твори Григорія Квітки-Основ'яненка	310	657
Розділ III. НЕКРОЛОГИ	311	658
[Промова над могилою д-ра Омеляна Огоновського]	313	658
Олександр Пипін. Некролог	314	658
Антін Чехов. † 2 (15)/VII 1904	316	659
Данило Мордовець. Некрологічна замітка	318	659
Смерть Толстого	320	660
Сумний Великдень	323	660
Пам'яті Лесі Українки	328	662
Над свіжою могилою	329	662
Розділ IV. ПО СВІТУ	331	663
ДОДАТКИ	467	692
[Щоденникові записи 1883 р. на літературні теми]... ..	469	692
Вступне слово видавництва [Передмова до видання: Гомерова “Одіссея” ...]	475	694
Перше видання “Енеїди” Котляревського	484	
По світу.	486	

КОМЕНТАРІ.....	581
ПОКАЖЧИК ІМЕН.....	700
ГЕОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК.....	734
ПОЯСНЕННЯ СЛІВ.....	743

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Грушевський Михайло Сергійович

Твори: У 50 томах

Том 11

Серія “Літературно-критичні та художні твори”

Літературно-критичні праці (1883–1931), “По світу”

Редактор	<i>Л.Веремієнко</i>
Художнє оформлення	<i>С.Іванов</i>
Технічний редактор	<i>І.Сімонова</i>
Коректори	<i>Б.Павлів, О.Тростянчин</i>

Грушевський М.С.

Г 91 Твори: У 50 т. / Редкол.: П.Сохань, Я.Дашкевич, І.Гирич та ін.;
Голов. ред. П.Сохань. — Львів: Світ, 2002 — .
Т. 11: Серія “Літературно-критичні та художні твори”:
Літературно-критичні праці (1883–1931), “По світу”. — 2008. — 784 с.
ISBN 978-966-603-223-5; 978-966-603-568-7 (т. 11)

Том 11 зібрання праць М.Грушевського у 50-ти томах відкриває серію “Літературно-критичні та художні твори”, до якої увійшли статті, виступи, передмови та рецензії М.Грушевського на літературні теми. Тексти, написані упродовж 1883–1931 рр., окреслюють читачеві позицію вченого щодо цілої низки літературних явищ і постатей кінця ХІХ—початку ХХ ст., визначають його роль у тогочасному літературному процесі. Також у томі опубліковане культурологічне есе “По світу”, в основу якого покладені враження від подорожей найвизначнішими містами Італії.

Видання розраховане для науковців та всіх, хто цікавиться історією України.

ББК 63.3 (15 УКР)

ISBN 978-966-603-223-5

ISBN 978-966-603-568-7 (т. 11)

Формат 70x100¹/₁₆. Папір офс. Гарн. Academy. Офс. друк.
Умовн. друк. арк. 63,7. Обл.-вид. арк. 60,0.
Додрук накладу 200 прим. Вид. № 4.
Зам. 290-8.

Державне підприємство “Всеукраїнське спеціалізоване видавництво “Світ”
Свідоцтво суб’єкта видавничої справи ДК № 2980 від 19.09.2007 р.
79008 м. Львів, вул. Галицька, 21
www.dsv-svit.lviv.ua; e-mail: office@dsv-svit.lviv.ua

Друк на ВАТ “Львівська книжкова фабрика “Атлас”
75005 м. Львів, вул. Зелена, 20
Свідоцтво суб’єкта видавничої справи ДК № 1110 від 02.11.2002 р.